

LİSE COĞRAFYA DERSİ ÖĞRENME YAŞANTILARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ

Defining The Realization Level of Learning Experiences in High School
Geography Course

Yrd.Doç.Dr. Adem SEZER*

ÖZET

Araştırmanın amacı, lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının (eğitim durumları) gerçekleşme düzeyini belirlemektir. Araştırma tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen 48 maddelik beşli likert tipi lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyini belirleme ölçeğinin (anket formunun) çalışma grubuna uygulanması ile toplanmıştır. Çalışma grubu 2008-2009 öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Niğde Üniversitesi ve Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakülteleri 1. Sınıfında öğrenim gören toplam 786 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler, SPSS 13 istatistik programı ile t-testi, ANOVA (F) ve Scheffe teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi kısmen aralığında çıkmıştır. Öğrenme yaşantılarına ilişkin belirlenen beş alt boyuttan, öğretmen ve değerlendirme boyutları genellikle düzeyinde çıkarken, öğrenci, öğretim ilke ve yöntemleri ile öğretim teknoloji ve materyalleri boyutu kısmen düzeyinde çıkmıştır. Öğrenme yaşantıları üzerinde, öğrencinin cinsiyeti, mezun olduğu okul ve alan türü, yaşanan coğrafi bölge, coğrafya dersine olan ilgi ve başarı düzeyinin bir faktör olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Coğrafya, coğrafya öğretimi, öğrenme yaşantısı

* ÇOMÜ Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği ABD

ABSTRACT

The aim of the study is to define the realization level of learning experiences in high school geography course. The research has been conducted through the scanning method. The data have been collected through the application of the high school geography course realization level of learning definition scale (questionnaire), consists of 48 articles and of quintet likert type, on the working group. The working group is 786 freshmen who have been attending the Faculties of Education in Çanakkale Onsekiz Mart University, Niğde University and Artvin Çoruh University in the 2008-2009 academic year. The data have been analyzed via the techniques of t-test, ANOVA (F) and Scheffe in the SPSS 13 statistics software. According to the results of the research; the realization level of learning experiences in high school geography course is between the partially interval. Among the five sub-dimensions related to learning experiences; the dimensions of teacher and evaluation were at the generally level, and the dimensions of student, teaching principles and methods and teaching technologies and materials were at the partially level. It was found that the student's gender, the school and the field s/he graduated from, the geographical region, the student engagement with the geography course and the success level are factors on learning experiences.

Keywords: Geography, geography teaching, learning experience.

GİRİŞ

Ortaöğretim programlarında yer alan Coğrafya dersi, temelde öğrencilere yakın çevrelerinden başlayarak ülkelerini ve dünyayı tanıtmayı, özellikle doğal, beşeri ve ekonomik çevrelerini doğru bir şekilde algılamalarını ve yorumlamalarını amaçlamaktadır.

Cumhuriyet döneminin ilk lise müfredatının 1924 yılında uygulamaya konmasından bu yana coğrafya dersi farklı isimlerle (Coğrafya 1-2, Genel Coğrafya, Türkiye Coğrafyası, Ülkeler Coğrafyası, vb.) farklı sınıf düzeylerinde farklı ders saati sayısı ile yer almıştır. Cumhuriyet dönemi lise coğrafya öğretiminde 1971 taslak programına gelene kadar okutulan coğrafya dersleri için her hangi bir amaç belirlenmemiştir. 1983 yılında yenilenen ortaöğretim programları ile birlikte yenilenen coğrafya dersi öğretim amaçları 2005 yılı programına kadar değişmeden aynı kalmıştır (Geçit, 2008;169).

2005 yılına gelene kadar sadece 1971 taslak programında coğrafya öğretimine ilişkin gerekli araç-gereç ve tesislere yer verilmiştir (Geçit, 2008;169). 2005 Coğrafya dersi öğretim programında, dersin genel amaçlarına, programın uygulanmasında dikkate alınması gereken hususlara, öğrenci kazanımlarına, becerilere, değerlere, kavramlara, kullanılacak örnek etkinliklere, araç gereçlere ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Fakat bu durum coğrafya dersinin amaçlarına tam olarak ulaşılabileceği anlamına gelmemektedir.

Bireyin gelişip büyümesi esnasında, çevresini algılama ve yorumlamasında coğrafya dersinin ve coğrafya öğretiminin önemli bir işleve sahip olduğu bir gerçektir. Zamanımızın en önemli konusunu oluşturan doğal ve beşeri çevre meselelerine geniş bir açıdan bakan coğrafya, kapsadığı konular bakımından bunları gerektiği gibi analiz edip çözüm üretebilmektedir. Aynı zamanda coğrafya bilimi insanı içinde bulunduğu doğal çevre ile olduğu kadar insanlarla da barışık halde yaşamayı, kısacası fiziki ve beşeri dünya ile ahenk içinde olmayı hedefler (Efe,1996). İnsan, doğumundan ölümüne kadar geçen sürede yaşamak zorunda ve etkileşim içinde olduğu bir sosyal bir de fiziki çevreye sahiptir. Bu etkileşim sürecinde insan açısından verimliliğin önemi büyüktür. Ömür olarak adlandırılan bu süreçte elde edilebilecek verimliliğin düzeyi, insanın sahip olduğu sosyal ve fiziki çevreyi ne düzeyde tanıdığına ve yorumladığına bağlıdır. Bu bağlamda, sahip olunan coğrafya bilgisi ve onu kullanma becerisi verimliliği arttırmada insana önemli düzeyde fayda sağlayacaktır.

İnsana yaşamı boyunca çevresiyle olan etkileşiminde önemli bir yol gösterici olacak coğrafya bilgisinin nasıl kazanılacağı oldukça önemlidir. Programın içeriği, içeriğin sunulması, sunumda kullanılan yöntem, teknik, etkinlikler, materyaller, vb. bütün unsurlar, tasarlanmış olan coğrafya dersi öğretim programının öğrenciye kazandırmayı amaçladığı bilgi, beceri ve davranışların gerçekleşme düzeyi üzerinde etkili olacaktır. Bir başka ifadeyle coğrafya dersi öğretim programının uygulanması sürecinde yer alan öğrenciler uygun eğitim durumları ve öğrenme yaşantıları ile istenilen öğrenmeleri gerçekleştirebileceklerdir.

Öğrenme eski anlayışta, bugün yetersiz ve yanlış olarak kabul edilen “kafaya bilgi alma”, “yetenek kazanma” veya “bilgiyi depo etme” gibi tanımlanmıştı (Binbaşıoğlu,

1988, 2). Bu tanım, öğrenme üzerinde nerdeyse öğrenenin dışında hiç bir faktörün etkili olmadığını ve var olan bir durumu aynen olduğu gibi alıp kullanmayı ifade etmektedir.

Bu gün öğrenme, en genel anlamıyla potansiyel davranışta yaşantılar ve deneyimler sonucu meydana gelen kalıcı değişimler olarak tanımlanabilir. Bu tanımda yer alan üç önemli bileşenden biri olan deneyim ve yaşantı var olan potansiyeldeki değişim ve kalıcılık üzerinde oldukça önemlidir (Özbay,1999;93). Dolayısıyla öğrenme ile ilgili yapılan çalışmaların odaklandığı noktaların başında, öğrenme yaşantılarının ne olduğu ve nasıl olacağı gelmektedir. “Tyler’in değişimiyle öğrenme yaşantısı bir öğrenci ile bu öğrencinin tepkide bulunabileceği dış çevre koşulları arasındaki etkileşim anlamındadır. Öğrenme, öğrencinin etkin davranışıyla oluşur; öğrenci öğretmenin yaptığını değil, kendi yaptığını öğrenir (Bloom, 1998;25).

Öğrenme, büyüme ve vücutta değişik etkilerle oluşan geçici değişimlere atfedilmeyecek, yaşantı ürünü olarak meydana gelen davranışta ya da potansiyel davranıştaki nispeten kalıcı izli değişimdir. Davranıştaki her değişmeye öğrenme diyebilmek için bu değişimin içgüdüsel ya da refleksif olmaması, bir yaşantı sonucu meydana gelmesi ve nispeten kalıcı izli olması gerekmektedir. Burada ifade edilen yaşantı; bireyin çevresiyle belli bir düzeydeki etkileşimleri sonucunda bireyde kalan izdir (Senemoğlu 2007;88-91).

Bilen (1996;7) “belli özelliklerle donanmış olarak eğitim durumuna gelen öğrenciye uygun düşen eğitimsel çevre düzenlenerek, onun bu çevreyle etkileşimi sonucu edindiği değişiklikleri” yaşantı olarak tanımlarken, Ertürk (1998;82) birey ile çevresi arasında belli düzeydeki etkileşim tümgesinin birey bakımından muhtevasını yaşantı olarak tanımlamaktadır. Alkan (1987:100) ise yaşantıyı, “belirli bir etkileşim durumunda birey ve çevre arasında meydana gelen etkinlik” olarak tanımlarken, eğitimsel yönden kazanılmış ve yaşanılmış yaşantı olarak iki kategoriye ayırmaktadır. Belirli bir etkileşim durumunda yer alan etkinliklerin tümü yaşanılmış yaşantıları, bu etkileşim durumunda bireyde kalıcı iz bırakan ve bireyin davranışında değişim oluşturan etkinlikler ise kazanılmış yaşantıları içermektedir.

İnsan doğası gereği sürekli olarak çevresiyle etkileşim içerisinde. Fakat her etkileşimin bireyde iz bıraktığı söylenemez. Dolayısıyla her etkileşim neticesinde öğrenmenin gerçekleşmesinden de söz edilemez. Gerçekleşen bir etkileşimin yaşantı eşliğini aşması durumunda, yaşantı olarak kabul edilmesi başka bir ifadeyle öğrenmenin gerçekleşmesi söz konusudur. Aksi durumda yaşantı meydana gelmediğinden öğrenmenin gerçekleşmesi de söz konusu değildir. Bu nedenle öğrencinin öğretme-öğrenme ortamının öğeleriyle olan etkileşimleri yaşantı eşliğini aşmalı ki öğrencide bir iz, yaşantı meydana gelsin ve bunun sonucunda öğrenme oluşa bilsin (Senemoğlu 2007;91, Ertürk 1998;82).

Yaşayan her birey çevresiyle etkileşim halindedir. Bu etkileşim sürecinde sayısız yaşantının gerçekleşmesi mümkündür. Bunlardan yaşantı eşliğini aşabilenler nispeten kalıcı izli bir değişmeye vesile olduğu zaman ona öğrenme yaşantısı denebilir

Nesnelci anlayışa göre belirli bir zaman dilimi içerisinde bireyi etkileme gücünde olan dış koşullar olarak tanımlanan eğitim durumu, Yapılandırmacı öğrenme kuramına göre

bir dizi öğretim tekniğinin öğretmen ve öğrenen olarak öğrenci fikirleri arasındaki ilişkileri vurgulayan tutarlı beklentiler örüntüsü olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, öğretmen açısından eğitim (öğretme) durumu olarak tanımlanırken, öğrenci açısından öğrenme yaşantıları söz konusu olmaktadır (Uşun, 2007). Gerçekleşen bir yaşantının öğrenme yaşantısı olarak adlandırılabilmesi için nispeten kalıcı izli bir değişmeye vesile olması gerekmektedir (Ertürk, 1998;83).

Öğretme işi, öğrencinin giriş davranışlarıyla başlar ve öğrencinin öğretim durumunu terk ettiğinde sahip olduğu çıkış davranışı ile sona erer. Bu iki nokta arasındaki süreçte, öğrenciyi çıkış davranışına götüren öğretim etkinlikleri ve öğrenme yaşantıları yer alır (Alkan, 1987; 87). Öğrenme yaşantısını meydana getiren iç (bireyin zekâsı, becerileri, tutumları, ilgileri, alışkanlıkları, vb.) ve dış şartların (araç gereçler, ipucu, pekiştireç, vb. bütün uyarıcılar) mahiyeti ortaya çıkacak olan öğrenme üzerinde oldukça etkilidir.

Öğrenci davranışlarında istenilen yön ve düzeyde değişmelerin oluşabilmesi için öğrenme yaşantılarının uygun somut ve anlaşılır olması gerekir. Öğrenilecek konu ile bu konunun öğrenilmesi için gerekli materyal ve ortamların öğrencinin kabiliyet, ilgi ve öğrenme durumuna uyum sağlamak için hazır olma durumuna göre düzenlenmelidir (Alkan,1987:100).

Örneğin bölgenin haritasını aslına uygun olarak ezbere çizebilme hedefinin davranışlarını öğrenciye kazandırmak için;

İçeriğin bu hedefe göre düzenlenmesi, öğrenciye verilecek ipuçları, düzeltme, pekiştireç ve dönütlerin belirlenmesi; Öğrencinin bizzat bu işi yapması yani öğrenci katılabilirliğinin sağlanması; Uygun öğrenme-öğretim strateji, yöntem ve tekniklerinin kullanılması; Araç-gereçlerin öğrenci ve öğretmen tarafından işe koşulması; Yeterli zamanın verilmesi; Sınıfın uygun bir şekilde düzenlenmesi; Öğrenciyi sevgiyle davranılması ve yüreklendirilmesi; Uygun akıl yürütme süreçlerinin kullanılması; Biçimlendirme ve yetiştirmeğe dönük değerlendirmenin mantıklı bir sıra içinde düzenlenerek, eğitim ortamında kullanılması uygun eğitim durumunu ve öğrenme yaşantılarını oluşturabilir (Sönmez, 2001,125).

İlgili literatür

Altın (2006) İlköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin matematik dersindeki öğrenme yaşantılarının bilgisayarda hazırlanan zeki öğretim sistemine göre incelenmesi isimli yüksek lisans çalışmasında, ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin çıkarma işleminde iki basamaklı doğal sayılarda onluk bozmayı gerektirecek ve gerektirmeyecek şekilde çıkarma işlemi ele alınmıştır. Bu çalışmada ön öğrenmelerin etkililiği ile birlikte ön öğrenmelerdeki hatanın nereden kaynaklandığını bulmak için öğrencilere yöneltilen soruların nasıl olması gerektiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Aktaş (2006) yüksek lisans tez çalışmasında ilköğretim 4 ve 5. Sınıf fen bilgisi programındaki öğrenme-öğretim yaşantılarının öğretim ilkelerine uygunluğunu öğretmen görüşlerine göre ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma verilerini toplamak için 34 sorulu üçlü likert tipi anket kullanmıştır. Araştırma sonucunda fen bilgisi programındaki öğrenme-

öğretme yaşantılarının öğretim ilkelerine uygunluğuna ilişkin eksiklikler olduğunu tespit etmiştir.

Mckeefery (1970) "Parameters of learning perspectives in higher education today" isimli eserinde öğrenme yaşantılarına ilişkin yedi kategori belirlemiştir. Bunlardan ilki birey (insan), ikincisi sınıf ortamı, üçüncüsü süreç (işleyiş), dördüncüsü zaman, beşincisi öğrenme durumunun girdileri, altıncısı öğrenme ortamındaki etkileşim, sonuncusu ise öğrenme durumunun çıktıları olarak tanımlanmaktadır.

Lionakaris ve Papademetriou (2003) uzaktan eğitim ve geleneksel eğitim arasındaki öğrenme yaşantılarının kalitesine yönelik yapmış oldukları karşılaştırmalı çalışmada öğrenme yaşantılarına ilişkin yedi boyut ele almışlardır. Bunlar; öğretim materyalleri ile etkileşim, derslerin yapısal özellikleri, ödevler, öğretmen/danışman desteği, idari destek, öğretmen özellikleri ve teknolojiye yönelik tutum olarak sıralanmaktadır.

Dalgety ve Coll (2006) yapmış oldukları çalışmada birinci sınıf kimya öğrencilerinin öğrenme yaşantılarının eğitimsel seçimleri üzerindeki etkisini belirlemeye çalışmışlardır.

Bu araştırmada lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları beş boyutta ele alınmıştır. Birincisi öğrenci boyutudur. İkincisi öğretmen boyutu, üçüncüsü öğretim ilke ve yöntemleri, dördüncüsü öğretim materyalleri, beşincisi ise değerlendirme boyutu olarak isimlendirilmiştir.

Coğrafya dersinde etkili bir öğrenme öğretme süreci yaşanabilmesi için öğrencinin derse fiziken ve zihnen hazır olarak gelmesi ders sonrası ise tekrarlar yapması gerekmektedir. Öğrencinin ders içerisinde ve dışarısında verilen görevleri yapması ve farklı kaynakları öğrenme için kullanması, aynı zamanda ders için temel kaynaklara sahip olması gerçekleştirilecek öğrenme yaşantıları için öğrenci açısından sahip olunması gereken şartlar arasında sayılabilir.

Etkili bir öğrenme için öğretmenin alanında yeterli bilgiye sahip olduğu öğrenci tarafından kabul edilmelidir. Öğretmen hoşgörülü, demokratik olmalıdır. Öğrenciye ipucu, pekiştirme, düzeltme ve dönütler verilmelidir. Öğretmen sergileyeceği olumlu tutum ve davranışlar ile öğrenciyi derse katılmaya cesaretlendirmeli, kendini ifade etmesine fırsat tanımalı, öğrencinin içinde bulunmaktan memnun olacağı bir sınıf ortamı oluşturmalıdır. Aynı zamanda öğretmen öğrenciye nasıl öğreneceği ve öğrendiklerinin ne işine yarayacağını fark ettirerek öğrenmesine yardımcı olmalıdır.

Öğretim ilkelerine uygunluk ve aktif öğrenmeyi sağlayacak yöntemlerin kullanılması öğrenme yaşantıları açısından iki önemli husustur. Öğretim ortamının zenginleştirilmesinde amaca uygun öğretim materyallerinin kullanılması öğrenme yaşantıları açısından bir diğer faktördür. İnsanlar öğrendiklerinin %83'ünü görme duyuları ile edindikleri yaşantılar yoluyla öğrenmektedirler (Yalın 2007;21). Bu duruma göre, coğrafya dersi öğrenme-öğretme sürecinde ekliliği artırmak için öğrenme ortamının, öğrencilerin görme duyuları ile yaşantılar gerçekleştirebilecekleri şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Zaman sabit tutulmak üzere insanlar; okuduklarının %10'unu hatırlarken, işittiklerinin %20'sini, gördüklerinin ise %30'unu hatırlamaktadırlar. Hem görüp hem işittiklerinin ise %50'sini hatırlayabilmektedirler. Yine insanlar; söylediklerinin %70'ini hatırlarken, yapıp söyledikleri bir şeyin ise % 90'ını hatırlayabilmektedirler (Çilenti 1991, Aktaran;Yalın 2007;21). Coğrafya öğretmenleri derslerinde öğrencilerin daha uzun süre hatırlayabilecekleri ve kullanabilecekleri coğrafya bilgilerini öğrenmelerini istiyorsa, derste öğrencilerinin soru sormasına, kendilerin, ifade etmesine, öğrenme öğretme sürecine aktif olarak katılmalarına imkan tanımalıdır. Derste kullanacağı öğretim yöntemlerini buna göre seçmeli ve süreci buna göre planlamalıdır.

Öğrenme öğretme sürecinin önemli parçalarından biride değerlendirmedir. Günümüz eğitim anlayışında ürüne yönelik değerlendirmeye ek olarak sürece dayalı değerlendirme önemle üzerinde durulan bir husustur.

Araştırmanın amacı

Bu araştırma lise coğrafya dersi öğrenme-öğretme sürecinde coğrafya dersinin genel amaçlarına ulaşılabilmesi için öngörülen öğrenme yaşantılarının (öğrencilerin coğrafya dersini öğrenmesine yönelik olarak tasarılanmış ve uygulanmış eğitim durumlarını) hangi düzeyde gerçekleştirilmiş olduklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde araştırmanın problem cümlesi "lise coğrafya dersi öğrenme-öğretme sürecinde coğrafya dersinin genel amaçlarına ulaşılabilmesi için öngörülen öğrenme yaşantılarının (öğrencilerin coğrafya dersini öğrenmesine yönelik olarak tasarılanmış ve uygulanmış eğitim durumları) gerçekleşme düzeyi nedir?"

Alt problemler

1. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde cinsiyete göre bir farklılık var mıdır?
2. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde mezun olunan okul türüne göre bir farklılık var mıdır?
3. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde mezun olunan alan türüne göre bir farklılık var mıdır?
4. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde yaşanan coğrafi bölgeye göre bir farklılık var mıdır?
5. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde öğrencinin coğrafya dersine olan ilgi düzeyine göre bir farklılık var mıdır?
6. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde öğrencinin coğrafya dersindeki başarı durumuna göre bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, liseyi bitirmiş öğrencilerin lise öğrenimlerinde gerçekleştirmiş oldukları coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının düzeyini belirlemeyi amaçladığından

tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2008:77).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2007-2008 öğretim yılı ve öncesinde liseden mezun olmuş ve 2008-2009 öğretim yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi birinci sınıfında öğrenim gören toplam 786 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun bu şekilde seçilmesinde, eğitim fakültesi 1. Sınıfını okuyan öğrencilerin almış oldukları eğitim bilimleri dersleri ile ve liseden mezun olmuş olmanın verdiği rahatlıkla daha bilinçli ve yansız olarak lise coğrafya derslerini değerlendirebilecekleri düşüncesidir. Üç üniversitenin seçilmesinde, araştırmacının çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin yaşadıkları bölgelere ilişkin çeşitliliği artırma ve buna bağlı olarak bu üniversitelerin ulaşılabilir olma özellikleri rol oynamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgileri Tablo 1’de verilmiştir

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

	CİNSİYET		LİSE ÖĞRENİMİNDE YAŞANILAN COĞRAFI BÖLGE							Toplam
	Kız	Erkek	Marmara	Ege	Akdeniz	G.D. Anadolu	D. Anadolu	Karadeniz	İç Anadolu	
f	496	290	300	139	119	44	31	58	95	786
%	63.1	36.9	38,2	17,7	15,1	5,6	3,9	7,4	12,1	100
	OKUL TÜRÜ				ALAN TÜRÜ					Toplam
	Genel L.	Anadolu Türü L.	Y.Dil Ağırl. L.	Diğer	Fen Bil.	Sos. Bil.	TM	Y. Dil	Diğer	
f	285	189	242	70	123	132	331	128	72	786
%	36,3	24,0	30,8	8,9	15,6	16,8	42,1	16,3	9,2	100
	İLGİ			BAŞARI			Toplam			
	İlgili	Orta Düzeyde İlgili	İlgisiz	Başarılı	Orta Düzeyde Başarılı	Başarısız				
f	425	273	88	492	259	35	786			
%	54,1	34,7	11,2	62,6	33	4,4	100			

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyini belirlemeyi amaçlayan, beş alt boyuttan ve 48 maddeden oluşan anket formu ile toplanmıştır. Anket formunun oluşturulma sürecinde yapılan işlemler aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Madde Havuzunun Oluşturulması: Madde havuzu oluşturulmadan önce genel anlamda öğrenme yaşantılarını tanımlayabilmek için ilgili alan yazın incelenmiştir (Özby,1999, Bloom, 1998, Ertürk, 1998, Senemoğlu 2007, Bilen, 1996, Alkan, 1987, Sönmez, 2001, Mckeefery,1970). Coğrafya dersi öğrenme yaşantılarını tanımlayabilmek için ise çalışma grubunun lise öğrenimlerinde uygulanmakta olan lise coğrafya dersi programı incelenmiş ve gerçekleşmesi beklenen yaşantılar belirlenmiştir.

İki alan yazın incelemesinden sonra 55 maddelik lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları listesi oluşturulmuştur. Listede öğrencinin kendisi, öğretmen, öğretim ilkeleri, öğretim yöntemleri, öğretim materyalleri ve öğretimin değerlendirilmesi boyutlarının tanımlanmış olmasına özen gösterilmiştir.

Uzman Görüşüne Başvurulması: Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarını tanımlayan maddeler 5'li likert tipi olarak yazılmıştır (Her zaman, Genellikle, Kısmen, Nadiren, Hiçbir Zaman). Maddeler, lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarını tanımlama, anlaşılır olma, ifade etmek isteği durumu tanımlayabilme gibi özellikler bakımından uzman (coğrafya eğitimi alanında 1 doçent 2 yardımcı doçent, eğitim programı ve öğretim alanında 2 yardımcı doçent, 2 coğrafya öğretmeni) görüşüne sunulmuştur. Elde edilen dönütler neticesinde 7 madde anketten çıkarılmıştır.

Elde edilen görüşler doğrultusunda tamamı olumlu lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarını tanımlayan 48 ifadeden oluşan anket formu hazır hale getirilmiştir. Anket formu 5'li likert tipi olarak hazırlanmıştır. Katılımcıdan her bir ifadeye ilişkin kendi yaşantısını “her zaman”, “genellikle”, “kısmen”, “nadiren” veya “hiçbir zaman” seçeneklerinden biri ile tanımlaması istenmiştir. Son şekli verilen 48 maddelik anket formu, kişisel bilgi formu ve öğrencilerin cevaplamaları nasıl yapacaklarını açıklayan yönerge eklenerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Güvenirlilik Çalışması: Güvenirlilik, bireylerin test maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık olarak tanımlanabilir. Bir başka ifade ile testin ölçmek istediği özelliği ne derece doğru ölçtüğü ile ilgilidir (Büyüköztürk, 2007;169-170). Likert tipi ölçeklerde her bir maddenin aynı tutumu ölçtüğü anlamına gelen iç tutarlılığın sınanması için en uygun yol Cronbach alpha güvenirlilik katsayısının hesaplanmasıdır (Tezbaşaran, 1997;47). Araştırmada kullanılan anketin Cronbach alpha güvenirlilik katsayısı ,94 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 13 programı ile yapılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan bireylerin kişisel bilgilerini betimlemek için frekans (f), Yüzde (%), Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının genel ve alt boyutlarındaki gerçekleşme düzeyine ilişkin puanlarını analiz etmek için Aritmetik ortalama (\bar{x}) ve Standart sapma(Ss) teknikleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi (ÖYGD) puanlarının cinsiyete göre dağılımını analiz etmek için ilişkisiz (bağımsız) örneklem T-Testi (independent samples T-Test) kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi (ÖYGD) puanlarının mezun olunan okul ve alan türüne, lise öğrenimi esnasında yaşanan coğrafi bölge, coğrafya dersine olan ilgi ve coğrafya dersindeki başarı değişkenlerine göre dağılımını analiz etmek için ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) ve Scheffe teknikleri kullanılmıştır. Verilerin yapılan istatistiksel analizleri neticesinde elde edilen bulgular tablolaştırılarak bulgular kısmında verilmiş ve yorumlanmıştır.

Ölçeğin aritmetik ortalamalarının karşılaştırılmasında, derecelendirme ölçeği için;

Aralık Genişliği = (Dizi Genişliği)/(Yapılacak Grup Sayısı)

Formülünden faydalanarak $4/5 = 0.80$ olarak puan aralıkları belirlenmiştir (Tekin,1996). Buna göre ölçeğin aralıkları; hiçbir zaman (1.00-1.80), nadiren (1.81-2.60), kısmen (2.61-3.40), genellikle (3.41-4.20) ve her zaman (4.21-5.00) şeklinde belirlenmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde verilerin analiz edilmesi neticesinde elde edilen bulgulara, problem cümlesinde ve alt problemlerde ifade edildiği şekilde ve sıraya göre yer verilmiştir.

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının genel ve alt boyutlardaki gerçekleşme düzeyine (ÖYGD) ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının genel ve alt boyutlarındaki gerçekleşme düzeyine ilişkin puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları

	Öğrenci Boyutu	\bar{X}	Ss
1	Coğrafya dersine gitmeden önce o günkü derse ilişkin hazırlık yaptım	2,33	1,04
2	Coğrafya dersinden sonra derste öğrendiklerimi tekrar ederdim	2,34	1,02
3	Coğrafya dersinde öğretmenin verdiği ödevleri önemser ve araştırırdım	3,24	1,13
4	Coğrafya dersini öğrenmek için öğretmenin anlattıkları ve ders kitabının dışında başka kaynakları da(kitaplar, dergiler, internet, vb.) kullanırdım	2,78	1,26
5	Coğrafya dersini öğrenirken kullanacağım kendime ait bir atlasım olurdu.	3,36	1,46
	Ortalama	2,81	,83
	Öğretmen Boyutu	\bar{X}	Ss
6	Coğrafya öğretmenim o derste öğreneceklerimin ne işime yarayacağını söylerdi.	3,06	1,25
7	Coğrafya öğretmenimin alanında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyorum.	3,78	1,13
8	Coğrafya öğretmenim olumlu tutum ve kişiliğe sahipti.	3,86	1,13
9	Coğrafya öğretmenim demokratik davranırdı.	3,82	1,14
10	Coğrafya öğretmenim hoşgörülüydü.	3,89	1,12
11	Coğrafya dersi, içinde bulunmaktan memnun olduğum bir atmosferde geçirdi.	3,50	1,22
12	Coğrafya öğretmenim herhangi bir konuyu hatırlayamadığımda ya da başka bir konu ile ilişkilendiremediğimde verdiği ipuçları ile işimi kolaylaştırırdı.	3,49	1,17
13	Coğrafya dersinde sergilemiş olduğum performansa göre dönütler(geribildirim) alırdım.	3,40	1,16
14	Coğrafya dersinde yanlış ya da eksik öğrendiğim durumlarda yeterli düzeltme verilirdi.	3,36	1,14
15	Coğrafya öğretmenim derse katılmam için beni cesaretlendirirdi.	3,18	1,33
16	Coğrafya dersinde kullanacağım kaynaklar ve bunlara nasıl ulaşabileceğim söylenirdi	3,11	1,21
17	Coğrafya dersini nasıl öğreneceğim bana öğretildi.	2,75	1,27
18	Coğrafya dersinde düşüncelerimi yeteri kadar ifade edebildim.	3,49	1,13
19	Coğrafya dersinde soru sormama yeteri kadar fırsat verilirdi.	3,85	1,11
	Ortalama	3,46	,80
	Öğretim İlke ve Yöntemleri Boyutu	\bar{X}	Ss
20	Coğrafya dersinde işlenen konular güncel olaylarla ilişkilendirilirdi.	3,43	1,16
21	Coğrafya öğretmenim ders anlatırken açık ve anlaşılır dil kullanırdı.	3,99	,99

Defining The Realization Level of Learning Experiences in High School Geography Course

22	Coğrafya öğretmenim dersi anlatırken bildiğim yakın çevremden örnekler verirdi.	3,52	1,11
23	Coğrafya öğretmenim dersi işlerken hayatın içinden örnekler verirdi.	3,60	1,07
24	Coğrafya dersinde yeni bilgileri öğrenirken, önceki benzer bilgilerimle ilişkilendirmem sağlanırdı.	3,51	1,05
25	Coğrafya derslerinde işlenen konular seviyeme uygundu.	4,09	,58
26	Coğrafya derslerinde öğretmen hazırladığı etkinliklerle kendi kendime yaparak yaşayarak öğrenmemi sağlardı.	2,51	1,12
27	Coğrafya dersinde bazı konuları araştırma ve incelemeler yaparak öğrendim.	2,50	1,11
28	Coğrafya dersinde bazı konuları öğrenmek için deney yaptığımız oldu.	1,84	1,03
29	Coğrafya dersiyle ilişkili olarak benimde katıldığım gözlem gezisi/gezileri düzenlendi.	1,75	1,08
30	Coğrafya dersinde hazırladığım ödevler/proje çalışmaları benim için öğretici oldu.	2,81	1,31
31	Coğrafya dersinde bazı konuları arkadaşlarımla işbirliği yaparak öğrendim	2,82	1,19
	Ortalama	3,03	,69
	Öğretim Materyalleri Boyutu	\bar{X}	Ss
32	Coğrafya dersinde her konuya uygun bir harita kullanılmaktaydı.	3,60	1,20
33	Coğrafya Öğretmenim bazı coğrafi oluşum ya da şekillerin fotoğraflarını göstererek daha iyi öğrenmemi sağlardı.	3,56	1,24
34	Coğrafya dersinde öğretmenim yeri geldiğinde grafik, şekil ya da şemalar kullanırdı.	3,73	1,11
35	Coğrafya öğretmenim dersi işlerken Powerpoint sunumlar kullanırdı.	1,78	1,18
36	Coğrafya dersinde bazen coğrafi bilgi sistemleri(CBS) ile uygulamalar yapılırdı.	1,71	,99
37	Coğrafya dersinde dünya küresi modelini elime alarak inceleme fırsatım oldu.	3,38	1,32
38	Coğrafya dersinde öğrendiğim bilgileri bazı durumlarda harita, grafik ya da şemalarla ifade etmem istenirdi.	3,02	1,19
39	Coğrafya dersine yönelik olarak bir ya da daha fazla belgesel izlemişimdir.	2,61	1,26
40	Bazı coğrafya derslerinde anlatılan bazı konuları maket üzerinde de inceledim.	2,19	1,12
41	Bazı coğrafya derslerinde işlenen konuya uygun gerçek örnekler(taşlar, toprak türleri, bitki türleri, vb.) üzerinde incelemeler de yaptım.	2,07	1,16
42	Okulumuzda ihtiyacım olduğunda ders kitabı dışındaki diğer kaynak kitaplara kolaylıkla ulaşabiliyordum.	3,09	1,28
	Ortalama	2,84	,74
	Değerlendirme Boyutu	\bar{X}	Ss
43	Coğrafya dersinde yapılan sınavlarda farklı düzeylerde(kolay, zor, daha zor) sorular sorulurdu.	3,82	1,09
44	Coğrafya dersinde yapılan sınavlarda genelde beklediğim notları alırdım.	3,86	1,04
45	Coğrafya dersinde objektif değerlendirme yapıldığına inanırdım.	3,78	1,10
46	Coğrafya dersinde yapılan sınavlar sonunda dönütler(geribildirim) verilirdi.	3,56	1,16
47	Coğrafya dersinde verilen ödevleri hangi kriterlere göre yapacağım açıklanırdı.	3,37	1,15
48	Coğrafya dersine ilişkin başarımın değerlendirilmesinde sınav notlarımın yanı sıra dönem boyunca derste gösterdiğim performansta dikkate alınırdı	3,77	1,20
	Ortalama	3,69	,82
	Genel Ortalama	3,16	,64

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi genel anlamda *kısmen* aralığında ($\bar{X}=3,16$) bulunmuştur. Beş alt boyut incelendiğinde; değerlendirme boyutu ortalaması *genellikle* aralığında olup ($\bar{X}=3,69$) en yüksek düzeyde olanıdır. Öğrenci boyutu ortalaması ($\bar{X}=2,81$) ise *kısmen* aralığında ve en düşük düzeydedir. Öğretim materyalleri

boyutu ($\bar{x}=2,84$) ve öğretim ilke ve yöntemleri boyutu ($\bar{x}=3,03$) yine *kısmen* aralığındadır. Öğretmen boyutu ise ($\bar{x}=3,46$) *genellikle* aralığında çıkmıştır.

Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde bir faktör olan öğrenci boyutunun bütün boyutlar içerisinde en düşük çıkması manidardır. Öğrenci boyutunun maddeleri incelendiğinde öğrencilerin ders öncesi hazırlık yapma ve ders sonrası tekrar yapma durumlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Fakat verilen ödevlerin öğrenciler tarafından kısmende olsa önemsenip araştırılıyor olması üzerinde durulması gereken bir durumdur. Atlaslar coğrafya öğretiminin önemli materyallerinden biridir ve her öğrencinin okul düzeyine uygun olarak bir atlasla sahip olması coğrafya öğretimin etkililiği açısından önemlidir. Öğrenci boyutu içerisinde en yüksek değer bir atlasla sahip olmayla ilgi madde ($\bar{x}=3,36$) olmuş olsada aslında bu düzey olması gerektiğinden çok düşüktür.

Araştırma bulgularına göre öğretmen boyutunun ortalamasının *genellikle* düzeyinde çıkmış olması, coğrafya öğretmenleri açısından önemlidir. Bu durum araştırmaya katılan öğrencilere göre coğrafya öğretmenlerinin, öğrenme-öğretme sürecinde üzerlerine düşen görev ve sorumluluğu yerine getirme düzeyinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Öğretmen boyutu içerisinde en yüksek ortalamalar, öğretmenin hoş görülmesi ($\bar{x}=3,89$), olumlu tutum ve kişiliğe sahip olması ($\bar{x}=3,86$), öğrencinin soru sormasına fırsat vermesi ($\bar{x}=3,85$) ve demokratik davranması ($\bar{x}=3,82$) gibi öğrencinin saygı ve güvenini kazanarak onun derse aktif katılımı sağlayacak özelliklerde çıkmış olması açısından önemlidir. En düşük değerler ise öğrenmeyi öğretme ($\bar{x}=2,75$) ve coğrafya bilgisinin ne işe yarayacağını farketme ($\bar{x}=3,06$) durumunda çıkmış olması önemli bir eksikliklerdir. Çünkü öğretmenin, öğrenciye dersi nasıl öğreneceğini ve öğrendiğini nerede ve nasıl kullanacağını öğretmesi, temel görevlerinden biridir.

Öğretim ilke ve yöntemleri boyutu kısmen düzeyinde gerçekleşmektedir. Bu boyutu kendi içerisinde öğretim ilkeleri (20-21-22-23-24-25. maddeler) ve yöntemleri olarak ikiye ayırdığımızda, öğretim ilkelerine uygunluk açısından bütün maddelerin ortalaması *genellikle* düzeyindedir. Fakat öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan yöntemler açısından durum pek iç açıcı değildir. Çünkü coğrafya öğretiminde önemli yöntemlerden biri olan gözlem gezisi/gezilerin düzeyi ($\bar{x}=1,75$) *hiçbir zaman* aralığında gerçekleşmiştir. Buda coğrafya öğretiminde gezilerin neredeyse hiç yapılmadığı anlamına gelmektedir. Bu boyutta gerçekleşme düzeyi en yüksek olan özellik öğretim ilkelerinden biri olan coğrafya dersi içeriğinin öğrenci seviyesine uygun olma durumudur ($\bar{x}=4,06$). Bu aynı zamanda anketteki bütün maddelere ilişkin en yüksek düzeydir.

Öğretim materyalleri boyutunun gerçekleşme düzeyi de *kısmen* aralığında kalmıştır. Özellikle 2005 coğrafya dersi öğretim programında sıkça önerilen CBS uygulamaları ($\bar{x}=1,71$) ve öğretim sürecinde ortamı zenginleştirmede çok önemli katkı sağlayan powerpoint sunumlarının ($\bar{x}=1,78$) kullanılmasına ilişkin durumların *hiçbir zaman* aralığında çıkmış olması oldukça önemlidir. Harita, fotoğraf, grafik, şekil ve şema gibi klasik materyallerin öğretmen tarafından kullanılma durumları *genellikle* ($\bar{x}=3,41-4,20$) aralığında çıkmıştır. Fakat, öğrenciden öğrendiklerini harita, grafik yada şemalarla ifade etmesinin istenmesi ($\bar{x}=3,02$) *kısmen* aralığındadır. Dünya küresi modeli

kullanımı ise ($\bar{x}=3,38$) genellikle aralığına yakın fakat kısmen aralığında kalmıştır. Gerçek eşyalar ($\bar{x}=2,07$) ve maketlerin kullanımı ($\bar{x}=2,19$) ise nadiren aralığında kalmıştır. Bu durum, lise coğrafya dersi öğrenme-öğretme sürecinde, coğrafya öğretiminin klasik materyalleri genellikle kullanılmakta, fakat, teknoloji tabanlı ve gerçek eşyalar ve maketler gibi otantik ortamların oluşturulmasına katkı sağlayacak materyallerin pek kullanılmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğrenme yaşantılarının değerlendirme boyutuna ilişkin gerçekleşme düzeyi genellikle aralığında ($\bar{x}=3,41-4,20$) çıkmıştır. Bu durum lise coğrafya öğretiminde yapılan değerlendirmenin doğru ve güvenilir olma düzeyinin tam olmasa da yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Değerlendirme boyutundaki 46. ve 47. Maddelerinin kısmen düzeyinde çıkmış olması da üzerinde durulması gereken bir bulgudur. Çünkü yapılan sınavlardan sonra öğrencilere verilecek dönütlerin öğrencilerin öğrenmesine yapacağı katkının yanı sıra eksik ve hatalarını görmeleri açısından da oldukça önemlidir. Yine öğrencilere verilen ödevlerde istenilen amaca ulaşılabilmesi için ödevin yapılmasında uyulması gereken kriterlerin öğrencilere baştan bildirilmesi hem sürecin olumlu bir şekilde işletilmesi hem de ortaya konacak ürünün kalitesi açısından önemlidir.

2. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyine (ÖYGD) ilişkin puanlarının cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi (ÖYGD) puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	Sd	t	p
Lise Coğrafya Dersi ÖYGD	Bayan	496	153,35	29,83	784	1,80	,072
	Erkek	290	149,24	32,52			
Öğrenci özellikleri	Bayan	496	14,53	4,05	784	4,31	,000
	Erkek	290	13,21	4,28			
Öğretmen özellikleri	Bayan	496	48,87	10,96	784	1,11	,266
	Erkek	290	47,95	11,71			
Öğretim ilke ve vöntemleri	Bayan	496	36,70	7,95	784	1,50	,133
	Erkek	290	35,78	8,80			
Öğretim materyalleri	Bayan	496	34,18	8,70	784	,36	,713
	Erkek	290	33,93	9,35			
Değerlendirme	Bayan	496	22,57	4,85	784	3,10	,002
	Erkek	290	21,44	4,99			

Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(784)}=1,74$, $p>.01$]. Bu bulgu, lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Fakat öğrenme yaşantılarının öğrenci özellikleri [$t_{(784)}=4,31$, $p<.01$] ve değerlendirme [$t_{(784)}=3,10$, $p<.01$] boyutunda bir faktör olduğu görülmektedir. Bayan öğrencilerin, öğrenci özellikleri ($\bar{x}=14,53$) ve değerlendirme boyutunda ($\bar{x}=22,57$) puan ortalamaları erkek öğrencilere ($\bar{x}=13,21-21,44$) nazaran daha yüksektir.

3. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyine (ÖYGD) ilişkin puanlarının mezun olunan okul türüne göre ANOVA sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeylerinde, mezun olunan okul türüne göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(3-782)}=5,054$, $p<.01$]. Öğrenme yaşantılarının beş alt boyutundan, öğrenci özellikleri açısından anlamlı bir farkın olmadığı [$F_{(3-782)}=2,126$, $p>.01$], fakat öğretmen özellikleri [$F_{(3-782)}=4,080$, $p<.01$], öğretim ilke ve yöntemleri [$F_{(3-782)}=5,013$, $p<.01$], öğretim materyalleri [$F_{(3-782)}=4,414$, $p<.01$] ve değerlendirme [$F_{(3-782)}=6,175$, $p<.01$] boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi, genel anlamda mezun olunan okul türüne bağlı olarak, öğrenci özellikleri boyutu dışındaki diğer alt boyutlarda anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi (ÖYGD) puanlarının mezun olunan okul türüne* göre ANOVA sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise Coğrafya Dersi ÖYGD	Gruplar arası	14254,72	3	4751,57	5,054	,002	YDAL-GL
	Gruplar içi	735175,4	782	940,123			
	Toplam	749431,1	785				
Öğrenci Özellikleri	Gruplar arası	111,393	3	37,131	2,126	,096	-
	Gruplar içi	13658,571	782	17,466			
	Toplam	13769,964	785				
Öğretmen Özellikleri	Gruplar arası	1531,323	3	510,441	4,080	,007	YDAL-GL
	Gruplar içi	97838,180	782	125,113			
	Toplam	99369,503	785				
Öğretim İlke ve Yöntemleri	Gruplar arası	1017,642	3	339,214	5,013	,002	YDAL-GL
	Gruplar içi	52917,621	782	67,670			
	Toplam	53935,263	785				
Öğretim Materyalleri	Gruplar arası	1046,581	3	348,860	4,414	,004	AndL-GL
	Gruplar içi	61800,823	782	79,029			
	Toplam	62847,405	785				
Değerlendirme	Gruplar arası	442,576	3	147,525	6,175	,000	YDAL-GL
	Gruplar içi	18683,176	782	23,892			YDAL-D
	Toplam	19125,75	785				

*GL: Genel lise AndL: Anadolu türü lise YDAL: Yabancı dil ağırlıklı lise(süper lise) D: Diğer

Farkın hangi okullar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, yabancı dil ağırlıklı liseden mezun olan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyinin ($\bar{x}=156,40$), Genel Lise ($\bar{x}=147,02$)' lerden mezun olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmen özellikleri (YDA Lise: $\bar{x}=50,26$, Genel Lise: $\bar{x}=46,98$) ve öğretim ilke ve yöntemleri (YDA Lise: $\bar{x}=37,59$, Genel Lise: $\bar{x}=34,97$) boyutunda da yine Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrencilerinin öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyinin en yüksek Genel Lise öğrencilerinin ise en düşük olduğu görülmektedir.

Öğretim materyalleri boyutunda ise Anadolu türü liselerden mezun olan öğrencilerin coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi ($\bar{x}=35,58$), Genel liselerden mezun olan öğrencilere ($\bar{x}=32,71$), nazaran daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Değerlendirme boyutunda ise Yabancı Dil Ağırlıklı liselerden mezun olan öğrencilerin ($\bar{x}=22,93$), Genel liselerden ($\bar{x}=21,52$) ve Diğer liselerden ($\bar{x}=20,74$) mezun olan öğrencilere göre coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi daha yüksektir.

4. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyine (ÖYGD) ilişkin puanlarının mezun olunan alan türüne göre ANOVA sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi (ÖYGD) puanlarının mezun olunan alan türüne* göre ANOVA sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise Coğrafya Dersi ÖYGD	Gruplar arası	46356,656	4	11589,164	12,874	,000	SB, TM, YD, FB
	Gruplar içi	703074,5	781	900,223			
	Toplam	749431,1	785				
Öğrenci Özellikleri	Gruplar arası	939,231	4	134,808	14,293	,000	SB- TM, YD, FB
	Gruplar içi	12830,734	781	16,429			TM, YD, FB
	Toplam	13769,964	785				
Öğretmen Özellikleri	Gruplar arası	4606,142	4	1151,536	9,490	,000	SB, TM, YD, FB
	Gruplar içi	94763,360	781	121,336			
	Toplam	99369,503	785				
Öğretim İlke ve Yöntemleri	Gruplar arası	3125,890	4	781,472	12,012	,000	SB, TM, YD, D, FB
	Gruplar içi	50809,374	781	65,057			YD-TM
	Toplam	53935,263	785				
Öğretim Materyalleri	Gruplar arası	2049,467	4	512,367	6,582	,000	SB, TM, YD, FB
	Gruplar içi	60797,937	781	77,846			
	Toplam	62847,405	785				
Değerlendirme	Gruplar arası	640,423	4	160,106	6,764	,000	SB, TM, YD, D, FB
	Gruplar içi	18485,329	781	23,669			YD-TM
	Toplam	19125,752	785				

*SB: Sosyal Bilimler, FB: Fen Bilimleri, TM: Türkçe-Matematik, YD: Yabancı Dil, D: Diğer

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeylerinde, mezun olunan bölüm türüne göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(4-781)}=12,874$, $p<.01$]. Öğrenme yaşantılarının beş alt boyutuna bakıldığında da (öğrenci özellikleri [$F_{(3-782)}=2,126$, $p<.01$], öğretmen özellikleri [$F_{(4-782)}=4,080$, $p<.01$], öğretim ilke ve yöntemleri [$F_{(3-782)}=5,013$, $p<.01$], öğretim materyalleri [$F_{(3-782)}=4,414$, $p<.01$] ve değerlendirme [$F_{(3-782)}=6,175$, $p<.01$]) anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi, genel anlamda ve beş alt boyutta da mezun olunan okul türüne bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Farkın hangi alanlar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, Fen Bilimleri alanından mezun olan öğrencilerin lise coğrafya dersi

öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyinin ($\bar{x}=136,72$), Yabancı Dil ($\bar{x}=161,13$), Sosyal Bilimler ($\bar{x}=158,99$) ve TM ($\bar{x}=151,53$) alanlarından mezun olan öğrencilerden daha düşük olduğu görülmüştür. Diğer alanlardan mezun olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=149,44$) Fen Bilimleri alanından mezun olanların puan ortalamalarından yüksek olsa da bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Öğretmen özellikleri ve öğretim materyalleri boyutunda da benzer durumlar söz konusudur. Öğretmen özellikleri boyutunda, Fen Bilimleri alanından mezun olan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi ($\bar{x}=43,86$); Yabancı Dil ($\bar{x}=51,69$), Sosyal Bilimler ($\bar{x}=50,65$) ve TM ($\bar{x}=48,35$) alanlarından mezun olan öğrencilerden daha düşük olduğu görülmüştür. Diğer alanlardan mezun olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=47,83$) Fen Bilimleri alanından mezun olanların puan ortalamalarından yüksek olsa da bu istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Öğretim materyalleri boyutunda yine aynı şekilde, Fen Bilimleri alanından mezun olan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi ($\bar{x}=30,94$); Sosyal Bilimler ($\bar{x}=35,96$), Yabancı Dil ($\bar{x}=35,75$) ve TM ($\bar{x}=33,87$) alanlarından mezun olan öğrencilerden daha düşüktür. Diğer alanlardan mezun olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=34,11$) Fen Bilimleri alanından mezun olanların puan ortalamalarından yüksek olsa da bu istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır.

Öğrenci özellikleri boyutunda ise Fen Bilimleri alanından mezun olan öğrenciler ($\bar{x}=12,12$) ile Sosyal Bilimler ($\bar{x}=15,56$), Yabancı Dil ($\bar{x}=15,07$) ve TM alanlarından ($\bar{x}=13,92$) mezun olan öğrencilerin coğrafya dersi öğrenme yaşantıları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Aynı zamanda, Sosyal Bilimler alanından mezun olan öğrenciler ile TM ve Diğer ($\bar{x}=13,33$) alanlardan mezun olan öğrenciler arasında da anlamlı bir farklılık söz konusudur.

Öğretim ilke ve yöntemleri boyutunda Fen Bilimleri alanından mezun olan öğrenciler ($\bar{x}=30,94$) ile Yabancı Dil ($\bar{x}=39,03$), Sosyal Bilimler ($\bar{x}=35,96$), Diğer ($\bar{x}=34,11$) ve TM ($\bar{x}=33,87$) alanlarından mezun olan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi arasında da anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yabancı Dil ve TM alanlarından mezun olan öğrencilerin coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi arasında da anlamlı bir farklılık söz konusudur.

Değerlendirme boyutunda ise Fen Bilimleri alanından mezun olan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi ($\bar{x}=20,54$), Yabancı Dil ($\bar{x}=23,16$), Sosyal Bilimler ($\bar{x}=22,89$) ve TM ($\bar{x}=22,33$) alanlarından mezun olan öğrencilerden daha düşük olduğu görülmüştür. Aynı zamanda değerlendirme boyutunda, yabancı dil alanı ile diğer alandan ($\bar{x}=20,93$) mezun olan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi arasında anlamlı bir farklılık dikkati çekmektedir.

Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi hem genel anlamda hem de alt boyutlarda Fen Bilimleri alanında en düşük olması manidardır. Bu durum bu alanda coğrafya dersinin az olması veya bir üst eğitim basamağına geçişte sorumluluk alanının dışında kalması nedeniyle derse ilişkin tutumlardan kaynaklanıyor olabilir.

Yabancı Dil alanı Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyinin, genelde ve öğretmen özellikleri, öğretim ilke ve yöntemleri, değerlendirme boyutlarında en yüksek alan olarak dikkati çekmektedir. Öğrenci özellikleri ve materyal kullanımı boyutlarında ise en yüksek düzey Sosyal Bilimler alanından mezun olan öğrencilere aittir. Sosyal Bilimler alanında hem coğrafya dersi sayısı fazla hem de öğrenciler doğal olarak coğrafya dersine karşı daha ilgili olmaları beklenen bir durumdur. Hem genel hem de üç alt boyutta yabancı dil alanının en yüksek düzeyde çıkmış olması, bu alandan gelen öğrencilerin daha çok Yabancı Dil ağırlıklı lise ya da Anadolu Türü liselerden geliyor olmasından kaynaklanıyor olduğu düşünülebilir.

5. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyine (ÖYGD) ilişkin puanlarının yaşanan coğrafi bölgeye göre ANOVA sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi (ÖYGD) puanlarının yaşanan coğrafi bölgeye* göre ANOVA sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise Coğrafya Dersi ÖYGD	Gruplar	22205,138	6	3700,856	3,964	,001	Dğ.And.-Kr.D.
	Gruplar içi	727226,0	779	933,538			
	Toplam	749431,1	785				
Öğrenci Özellikleri	Gruplar	277,869	6	46,311	2,674	,014	-
	Gruplar içi	13492,096	779	17,320			
	Toplam	13769,964	785				
Öğretmen Özellikleri	Gruplar	1566,139	6	261,304	2,079	,053	-
	Gruplar içi	97803,364	779	125,550			
	Toplam	99369,503	785				
Öğretim İlke ve Yöntemleri	Gruplar	1009,821	6	168,304	2,477	,022	-
	Gruplar içi	52925,442	779	67,940			
	Toplam	53935,263	785				
Öğretim Materyalleri	Gruplar	3105,886	6	517,648	6,750	,000	Mar,Ege,Kr.D.-GDA
	Gruplar içi	59741,518	779	76,690			Ege,Kr.D.-Dğ.And
	Toplam	62847,405	785				
Değerlendirme	Gruplar	483,379	6	80,563	3,366	,003	Mar,Ege,Kr.D.-DğAnd
	Gruplar içi	18642,373	779	23,931			
	Toplam	19125,752	785				

*Mar: Marmara Bölgesi, Ege: Ege Bölgesi, GDA: Güney Doğu Anadolu Bölgesi, DğAnd: Doğu And. Bölgesi, Kr.D: Karadeniz Bölgesi

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde, öğrencilerin lise öğrenimleri esnasında yaşadıkları coğrafi bölgeye göre anlamlı bir farklılık vardır [$F_{(6-779)}=3,964$, $p<.01$]. Öğrenme yaşantılarının beş alt boyutuna bakıldığında, öğrenci özellikleri [$F_{(6-779)}=2,674$, $p>.01$], öğretmen özellikleri [$F_{(6-779)}=2,079$, $p>.01$] ve öğretim ilke ve yöntemleri [$F_{(6-779)}=2,477$, $p>.01$], açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Fakat öğretim materyalleri [$F_{(6-779)}=6,750$, $p<.01$] ve değerlendirme [$F_{(6-779)}=3,366$, $p<.01$] boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme

yaşantıları gerçekleşme düzeyi, genel anlamda ve iki alt boyutta (öğretim materyalleri ve değerlendirme) öğrencilerin yaşadıkları coğrafi bölgeye bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Fakat öğrenci özellikleri, öğretmen özellikleri ve öğretim ilke yöntemleri boyutunda ise coğrafi bölgeye göre farklılaşmamaktadır. Bu durum coğrafya öğretmenlerinin öğrenme ve öğretme sürecinde sergilemiş oldukları tutum ve davranışlar açısından önemli bulunmuştur.

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, genel anlamda, Karadeniz Bölgesi ($\bar{x}=38,32$) ile Doğu Anadolu Bölgesi ($\bar{x}=33,00$) arasında anlamlı bir farklılaşma söz konusudur. Derste öğretim materyali kullanma durumu açısından farklılaşma Marmara ($\bar{x}=34,31$), Ege ($\bar{x}=35,44$) ve Karadeniz ($\bar{x}=34,54$) Bölgeleri ile Güneydoğu Anadolu ($\bar{x}=29,20$) Bölgesi; Ege ve Karadeniz bölgeleri ($\bar{x}=37,70$) ile Güneydoğu Anadolu ($\bar{x}=37,70$) bölgesi arasındadır. Değerlendirme alt boyutu açısından farklılaşma ise Marmara ($\bar{x}=22,40$), Ege ($\bar{x}=22,57$) ve Karadeniz bölgeleri ($\bar{x}=23,12$) ile Doğu Anadolu Bölgesi ($\bar{x}=19,29$) arasındadır.

6. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyine(ÖYGD) ilişkin puanlarının coğrafya dersine olan ilgi düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi(ÖYGD) puanlarının coğrafya dersine olan ilgi düzeylerine göre ANOVA sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise Coğrafya Dersi ÖYGD	Gruplar	147946,8	2	73973,391	96,297	,000	İlgili-Or.Dz.İlg. İlgisiz
	Gruplar içi	601484,3	783	768,179			Or.Dz.İlgili- İlgisiz
	Toplam	749431,1	785				
Öğrenci Özellikleri	Gruplar	3037,237	2	1518,619	110,790	,000	İlgili-Or.Dz.İlg. İlgisiz
	Gruplar içi	10732,727	783	13,707			Or.Dz.İlgili- İlgisiz
	Toplam	13769,964	785				
Öğretmen Özellikleri	Gruplar	16935,285	2	8467,642	80,430	,000	İlgili-Or.Dz.İlg. İlgisiz
	Gruplar içi	82434,218	783	105,280			Or.Dz.İlgili- İlgisiz
	Toplam	99369,503	785				
Öğretim İlke ve Yöntemleri	Gruplar	7738,686	2	3869,343	65,583	,000	İlgili-Or.Dz.İlg. İlgisiz
	Gruplar içi	46196,578	783	58,999			Or.Dz.İlgili- İlgisiz
	Toplam	53935,263	785				
Öğretim Materyalleri	Gruplar	4683,798	2	2341,899	31,527	,000	İlgili-Or.Dz.İlg. İlgisiz
	Gruplar içi	58163,606	783	74,283			Or.Dz.İlgili- İlgisiz
	Toplam	62847,405	785				
Değerlendirme	Gruplar	2368,701	2	1184,351	55,341	,000	İlgili-Or.Dz.İlg. İlgisiz
	Gruplar içi	16757,051	783	21,401			Or.Dz.İlgili- İlgisiz
	Toplam	19125,752	785				

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde, öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgi düzeylerine göre anlamlı bir farklılık vardır [$F_{(2-783)}=96,297$, $p<.01$]. Öğrenme yaşantılarının beş alt boyutuna bakıldığında da (öğrenci özellikleri [$F_{(2-783)}=110,790$, $p<.01$], öğretmen özellikleri [$F_{(2-783)}=80,430$, $p<.01$], öğretim ilke ve yöntemleri [$F_{(2-783)}=65,583$, $p<.01$],

öğretim materyalleri [$F_{(2-783)}=31,527$, $p<.01$] ve değerlendirme [$F_{(2-783)}=55,341$, $p<.01$] anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi, genel anlamda ve beş alt boyutta öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgi düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, genel anlamda, coğrafya dersine karşı ilgili öğrencilerin coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi ($\bar{x}=163,12$), orta düzeyde ilgili ($\bar{x}=143,74$) ve ilgisiz ($\bar{x}=122,46$) öğrencilere nazaran daha yüksek çıkmıştır. Aynı şekilde orta düzeyde ilgili olan öğrenciler ile ilgisiz olan öğrenciler arasında da anlamlı bir farklılık vardır. Bu fark beş alt boyutta da aynı şekilde kendini göstermektedir. Bu durum, öğrenme yaşantıları ile derse olan ilgi arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermesi açısından manidardır.

7. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyine (ÖYGD) ilişkin puanlarının coğrafya dersi başarı düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi (ÖYGD) puanlarının coğrafya dersi başarı düzeylerine göre ANOVA sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise Coğrafya Dersi ÖYGD	Gruplar	90250,470	2	45125,235	53,601	,000	Başarılı-Or.D.Başarılı Başarılı-Başarısız Or.D.Başarılı-Başarısız
	Gruplar içi	659180,7	783	841,865			
	Toplam	749431,1	785				
Öğrenci Özellikleri	Gruplar	1842,274	2	921,137	60,469	,000	Başarılı-Or.D.Başarılı Başarılı-Başarısız Or.D.Başarılı-Başarısız
	Gruplar içi	11927,690	783	15,233			
	Toplam	13769,964	785				
Öğretmen Özellikleri	Gruplar	10117,247	2	5058,624	44,379	,000	Başarılı-Or.D.Başarılı Başarılı-Başarısız Or.D.Başarılı-Başarısız
	Gruplar içi	89252,255	783	113,988			
	Toplam	99369,503	785				
Öğretim İlke ve Yöntemleri	Gruplar	4721,438	2	2360,719	37,559	,000	Başarılı-Or.D.Başarılı Başarılı-Başarısız Or.D.Başarılı-Başarısız
	Gruplar içi	49213,826	783	62,853			
	Toplam	53935,263	785				
Öğretim Materyalleri	Gruplar	3063,982	2	1531,991	20,065	,000	Başarılı-Or.D.Başarılı Başarılı-Başarısız Or.D.Başarılı-Başarısız
	Gruplar içi	59783,423	783	76,352			
	Toplam	62847,405	785				
Değerlendirme	Gruplar	1457,567	2	728,783	32,297	,000	Başarılı-Or.D.Başarılı Başarılı-Başarısız Or.D.Başarılı-Başarısız
	Gruplar içi	17668,185	783	22,565			
	Toplam	19125,752	785				

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde, öğrencilerin coğrafya dersindeki başarı düzeylerine göre anlamlı bir farklılık vardır [$F_{(2-783)}=53,601$, $p<.01$]. Öğrenme yaşantılarının beş alt boyutuna bakıldığında da (öğrenci özellikleri [$F_{(2-783)}=110,790$, $p<.01$], öğretmen özellikleri [$F_{(2-783)}=44,379$, $p<.01$], öğretim ilke ve yöntemleri [$F_{(2-783)}=37,559$, $p<.01$], öğretim materyalleri [$F_{(2-783)}=20,065$, $p<.01$], değerlendirme [$F_{(2-783)}=32,297$, $p<.01$]) anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

$F_{(2,783)}=37,559$, $p<.01$], öğretim materyalleri [$F_{(2,783)}=20,065$, $p<.01$] ve değerlendirme [$F_{(2,783)}=32,297$, $p<.01$]) anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle öğrencilerin lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi, genel anlamda ve beş alt boyutta öğrencilerin coğrafya dersindeki başarı düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Öğrencilerin başarı düzeyi arttıkça, coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi de artmaktadır.

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, genel anlamda, coğrafya dersinde başarılı öğrencilerin coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi ($\bar{X}=159,58$), orta düzeyde başarılı ($\bar{X}=141,17$) ve başarısız ($\bar{X}=121,94$) öğrencilere nazaran daha yüksek çıkmıştır. Aynı şekilde orta düzeyde başarılı olan öğrenciler ile başarısız olan öğrenciler arasında da anlamlı bir farklılık vardır. Bu fark beş alt boyutta da aynı şekilde kendini göstermektedir.

Bu durum, öğrenme yaşantıları ile dersteki başarı arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi arttıkça öğrenci başarısının yükseldiği şeklinde de yorumlanabilir.

SONUÇ

1. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının öğrenci boyutundaki gerçekleşme düzeyi *kısmen* aralığında çıkmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran durumlarının daha iyi olduğu görülmektedir. Mezun olunan okul türüne göre ve Lise öğrenimi boyunca yaşanan coğrafi bölgede ise bir farklılık söz konusu değildir. Mezun olunan alan türü açısından bakıldığında, liselerin Sosyal Bilimler alanlarından mezun olan öğrencilerin, Fen Bilimleri, TM ve Yabancı Dil alanından mezun olanlara nazaran daha iyi durumda olmaları, coğrafya dersinin bu alanın temel derslerinden biri olmasına bağlanabilir. Öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgisi ve başarı düzeyleri de öğrenci özellikleri açısından coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde bir faktör olarak kendini göstermektedir. İlgili düzeyi arttıkça yaşantıların gerçekleşme düzeyi de artmaktadır. Yaşantıların gerçekleşme düzeyi arttıkça başarıda artmaktadır.

2. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının öğretmen boyutundaki gerçekleşme düzeyi *genellikle* aralığında çıkmıştır. Günümüz eğitim anlayışının benimsediği yapılandırmacı anlayışa göre öğretmen, verimli bir öğrenmenin gerçekleşmesi için, öğrencinin, öğrenme-öğretme sürecinde sorumluluk alması gerektiğine inanır. Okul ortamında gerçekleştirilecek öğrenmelerin öğrenci-merkezli olmasını ister ve bu yönde çaba gösterir. Öğrencilerin bağımsız düşünme ve problem çözüme yeteneklerini geliştirmek amacıyla öğrenme-öğretme sürecinde özel bir iletişim biçimini benimser. Öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir yardımcı, dost ya da herhangi bir gereksinme anında kendisine başvurulabilecek bir danışman gibi görünür, öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun seçenekler sunar (Yaşar, 1998; 68-75). Bu bağlamda coğrafya öğretmenlerinin araştırmaya katılan öğrenciler tarafından hoş görülmesi, olumlu tutum ve kişiliğe sahip, öğrencinin soru sormasına fırsat veren ve demokratik davranan olarak kabul ediliyor olması açısından önemlidir. Fakat öğrenmeyi öğretme ve coğrafya bilgisinin ne işe yarayacağını farketme özellikleri açısından yetersiz kabul edilmesi de önemli bir eksikliklerdir.

Öğretmen özellikleri açısından cinsiyet değişkeni ve lise öğreniminde yaşanan coğrafi bölge etkili bir faktör değildir. Fakat mezun olunan okul ve alan türü, öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgisi ve başarı düzeyleri öğretmen özellikleri açısından coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşmesinde bir faktör olarak rol oynamaktadır. Bu sonuç, coğrafya öğretmenlerinin çalıştıkları coğrafi bölgeye ve öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklı tutum ve davranış içerisinde olmadıkları ve coğrafi bölge ve cinsiyet farkı gözetmeksizin görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye çalıştıklarını göstermesi açısından önemlidir. Alan türü açısından Fen Bilimleri alanı aleyhine bir durum söz konusudur. Bu da Fen Bilimleri alanında okuyan öğrencilerin coğrafya dersini kendi alanları dışında görmelerinden kaynaklanmış olabilir.

3. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının öğretim ilke ve yöntemleri boyutundaki gerçekleşme düzeyi *kısmen* aralığında çıkmıştır. Bu sonuç coğrafya öğretiminde, geleneksel öğretim yöntemlerinin dışında öğrenci katılımını arttıracak aktif öğrenme yöntemlerine gerektiği kadar yer verilmediği anlamına gelmektedir. Coğrafya öğretiminde deney ve gezi-gözlem yöntemleri oldukça önemlidir (Gök ve Girgin, 2001). Araştırma da coğrafya öğretiminin önemli öğretim yöntemlerinden biri olan gezi-gözlem yöntemine ilişkin maddenin *hiçbir zaman* aralığında çıkması önemlidir. Öztürk (2004)'ün araştırmasında da aynı sonuç görülmektedir. Özşavli (2007)'de lise coğrafya öğretiminde kullanılan yöntemlerin anlatım ve soru-cevap metodu ile sınırlı kaldığını ifade etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre coğrafya öğretiminde deney yönteminin kullanılması *hiçbir zaman* aralığına çok yakın *nadiren* olarak çıkmıştır. Hâlbuki Doğanay (1993;130, 2002;171) coğrafya öğretim yöntemleri içerisinde deney yönteminin önemini vurgulamakta ve coğrafyada birçok konunun öğretiminde deney yönteminin uygulanabileceğini ifade etmektedir.

Bu boyutta cinsiyet ve lise öğreniminde yaşanan coğrafi bölge bir faktör değildir. Fakat araştırma sonuçlarına göre mezun olunan okul ve alan türü, coğrafya dersine olan ilgi ve coğrafya dersi başarı düzeyi ile öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde arasında anlamlı bir ilişki vardır. Genel liselerden mezun olan öğrencilerin öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi en düşüktür. Mezun olunan alan türü açısından ise en düşük düzey Fen Bilimleri alanından mezun olan öğrencilere aittir. Öğretim ilke ve yöntemleri boyutu ile araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgi ve coğrafya dersindeki başarıları arasında doğru orantı vardır. Yani coğrafya öğretiminde öğretim ilkeleri dikkate alınıyor ve uygun öğretim yöntemleri kullanılıyor ise öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi de artmaktadır. Bu da öğrencilerin coğrafya dersindeki başarılarını yükseltmektedir.

4. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının öğretim materyalleri boyutundaki gerçekleşme düzeyi *kısmen* aralığında çıkmıştır. Ortaöğretim coğrafya dersinde öğretmenlerin öğretim materyalleri kullanma durumlarına ilişkin yapılan çalışmalarda (Doğanay, Zaman ve Alım, 2001; Alım ve Girgin, 2004; Sezer, Koç, Tutkun ve Polat, 2004; Sezer, Bölükbaş ve Polat, 2005; Demirci, 2006) okulların öğretim materyali varlığı açısından yeterli olmadığı ve öğretmenlerin çeşitli sebeplerden dolayı öğretim teknoloji ve materyallerini kullanamadıkları ifade edilmektedir. Araştırma sonucuna göre harita, grafik, şekil ve şemalar gibi coğrafya öğretiminin geleneksel öğretim materyallerinin kullanımı *genellikle* aralığında çıkarken, teknoloji kullanımı gerektiren CBS uygulamaları ve

Powerpoint sunumların kullanımı *hiçbir zaman* aralığındadır. Demirci (2006)'ye göre de öğretmenler genel olarak CBS'yi tanımamakta ve derslerinde kullanmamaktadırlar. Bunun sebebi ise CBS'yi tanımamaları ve bu sistemden coğrafya dersinde ne şekilde yararlanmaları gerektiği gibi konularda yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Linas (2008)'de Japon coğrafya öğretmenlerinin harita ve kitapları etkin bir şekilde kullanırken, TV programlarını, İnternet, CBS ve video gibi teknolojik materyalleri nadiren, Powerpoint sunumları ise hiç kullanmadıklarını ifade etmektedir

Cinsiyet bu boyutta da bir faktör değildir. Fakat yaşanan coğrafi bölge, mezun olunan okul ve alan türü ile coğrafya dersine olan ilgi ve başarı düzeyi coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde etkili bir faktördür. Araştırma sonuçlarına göre coğrafya dersinde öğretim materyallerinin kullanılma düzeyi Doğu Anadolu Bölgesinde en düşük, Karadeniz Bölgesinde ise en yüksek düzeyde gerçekleşmektedir. Mezun olunan okul türü açısından Anadolu türü liselerde öğretim materyallerinin kullanılma düzeyi en yüksek, genel liselerde ise en düşük düzeydedir. Öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgileri ve dersteki başarıları ile coğrafya dersinde materyal kullanma düzeyi arasında doğru orantı vardır. Bu durum coğrafya derslerinde uygun öğretim teknoloji ve materyallerinin kullanılmasının öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgi ve başarılarını arttıracığı görüşüyle (Doğanay, 2002; Sezer, 2002; Öztürk, 2002; Alım ve Girgin, 2004; Demiralp, 2007) örtüşmektedir.

5. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının değerlendirme boyutundaki gerçekleşme düzeyi *genellikle* aralığında çıkmıştır. Araştırmaya katılan bayan öğrenciler lise coğrafya dersinde yapılan değerlendirmeyi erkek öğrencilere göre daha olumlu bulmuşlardır. Mezun olunan okul türüne göre, genel liselerde en düşük düzey çıkarken, yabancı dil ağırlıklı liselerde coğrafya dersi öğrenme yaşantıları değerlendirme boyutu gerçekleşme düzeyi en yüksek çıkmıştır. Mezun olunan alan türünde ise Fen Bilimleri alanı en düşük, Sosyal Bilimler alanında ise en yüksek düzeyde çıkmıştır. Coğrafya dersi öğrenme yaşantıları değerlendirme boyutu gerçekleşme düzeyi yaşanan coğrafi bölgeye göre de farklılaşmıştır. Doğu Anadolu Bölgesinde lise öğrenimini gören öğrencilerin değerlendirme boyutuna ilişkin yaşantı düzeyi en düşük, Karadeniz Bölgesinde lise öğrenimini gören öğrencilerin ise en yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgi ve başarı düzeyleri ile coğrafya dersi öğrenme yaşantıları değerlendirme boyutunda ki gerçekleşme düzeyi arasında doğru orantı vardır.

6. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi genel anlamda *kısmen* aralığında çıkmıştır. Bu durum, Ortaöğretimde coğrafya dersi öğrenme-öğretme sürecinin çok etkili ve verimli olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinde cinsiyete göre bir farklılaşma görülmemektedir. Fakat mezun olunan okul ve alan türü, lise öğreniminin yapıldığı coğrafi bölge, coğrafya dersine olan ilgi ve coğrafya dersindeki başarı durumu ile coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi arasında bir ilişki vardır. Lise coğrafya dersi öğrenme yaşantıları gerçekleşme düzeyi en yüksek olan okul türü, Yabancı Dil ağırlıklı liseler, en düşük düzey ise Genel liselerdir. Mezun olunan alan türü açısından en yüksek düzey Yabancı Dil alanından mezun olan öğrencilere, en düşük düzey ise Fen Bilimleri

alanından mezun olan öğrencilerindir. Karadeniz Bölgesi, coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyinin en yüksek olduğu bölgedir. Doğu Anadolu Bölgesi ise en düşük olduğu bölgedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgileri ve coğrafya dersi başarıları ile coğrafya dersi öğrenme yaşantılarının gerçekleşme düzeyi arasında paralellik vardır.

Bu sonuçlar ışığında daha etkili bir coğrafya öğretimi gerçekleştirebilmek için öncelikle, öğrencilere coğrafya dersini nasıl öğreneceklerine ilişkin daha çok yardımcı olunmalıdır. Böylelikle öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgileri de artırılabilir. Öğretmenler, öğrenme-öğretme sürecine öğrencinin katılımını sağlayacak aktif öğrenme yöntemlerini kullanmaları konusunda daha fazla özen gösterilmelidirler. Başta okullar öğretim teknoloji ve materyalleri açısından yeterli donanıma kavuşturulmalıdır. Öğretmenlerin derslerin amacına uygun olarak bu teknoloji ve materyalleri etkin olarak kullanmaları sağlanmalıdır. Öğretim ortamlarını zenginleştirmede önemli katkı sağlayan Powepoint sunumları ve CBS uygulamalarına coğrafya derslerinde daha fazla yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

- AKTAŞ, A. (2006) İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Fen Bilgisi Programındaki Öğrenme-Öğretme Yaşantılarının Öğretim İlkelerine Uygunluğu (öğretmen görüşleri). Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ALIM, M., GİRGİN, M. (2004) *Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre 9. Sınıf coğrafya Derslerinde Yararlanılan Araç-Gereçler ile Materyal ve Öğretim Yöntemleri*. Doğu Coğrafya Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 12, Sf: 25-42
- ALKAN, C. (1987) Eğitim Teknolojisi (3. Baskı), Yargıcıoğlu Matbaası, Ankara
- ALTIN, B. (2006) İlköğretim İkinci Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersindeki Öğrenme Yaşantılarının Bilgisayarda Hazırlanan Zeki Öğretim Sistemine Göre İncelenmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- BİLEN, S. (1996) Plandan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme(4. Baskı), Aydan Web Tesisleri, Ankara.
- BİNBAŞIOĞLU, C. (1988) Genel Öğretim Bilgisi(5.Basım), Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara
- BLOOM, B.S. (1998) İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme. (Çeviren: ÖZÇELİK, D.A.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2007) Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Elkitabı(8. Baskı), PegemA Yayıncılık, Ankara
- DALGETY, J. ve COLL, R.K. (2006) *The influence of first-year chemistry students' learning experiences on their educational choice*. Assessment & Evaluation in Higher Education Vol. 31, No. 3, June 2006, pp. 303–328
- DEMİRALP, N. (2007) *Coğrafya Eğitiminde Materyaller ve 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı*. Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt: 15, No: 1, Sf: 373-384
- DEMİRCİ, A. (2006) Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Türkiye'deki Yeni Coğrafya Dersi Öğretim Programına Göre Coğrafya Derslerinde Uygulanabilirliği. 4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri, 13 – 16 Eylül 2006 / Fatih Üniversitesi / İstanbul-Türkiye
- DOĞANAY, H. (1993) Coğrafya'da Metodoloji “Genel Metotlar ve Özel Öğretim Metotları”, MEB Yayınları: 187, Milli Eğitim Basımevi.
- DOĞANAY, H. (2002) Coğrafya Öğretim Yöntemleri (5. Baskı). Aktif Yayınevi, Erzurum.
- DOĞANAY, H., ZAMAN, S., ALIM, M. (2001) *Ortaöğretim Coğrafya Öğretiminde Klasik Ders Materyali ve Coğrafya Öğretmenlerinin Bunlardan Yararlanma Sıklıkları*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 6, Sf: 33-45

- EFE, R. (1996). Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metot ve Teknikler. II Ulusal Eğitim Sempozyumu. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.
- ERTÜRK, S. (1998) Eğitimde Program Geliştirme(19. Baskı), Meteksen A.Ş. Ankara
- GEÇİT, Y. (2008) *Cumhuriyet Dönemi Lise Coğrafya Öğretim Programları Üzerinde Bir Çalışma*. Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 18, Sf:149 - 178
- GÖK, Y. ve GİRGİN, M. (2001) *Ortaöğretim Coğrafya Programında Deney ve Gezi-Gözlemin Önemi*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 6, Sf: 61-75
- KARASAR, N. (2008) Bilimsel Araştırma Yöntemi(18.Baskı). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- LİONAKARİS, A. ve PAPADEMTRİOU, D. (2003) *The quality of the learning experience: a comparative study between open distance and conventional education*. Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE April 2003 ISSN 1302-6488 Volume:4 Number:2
- LİNAS, B. (2008) *Applying the GIS in school education: the experience of Japanese geography teachers*. Geografija. T. 44. Nr. 2. P. 36–40
- MCKEEFERY, W.J. (1970) Parameters of Learning Perspectives in Higher Education Today. southern illinois Universty Press
- ÖZBAY, Y. (1999) Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Empati yayınları, Trabzon
- ÖZŞAVLI, C. (2007) I. Coğrafya Kongresinden Günümüze Türkiye’de Lisede Okutulan Coğrafya Dersi Müfredatında Yapılan Değişiklikler Ve Ülkemizdeki İle Amerika Birleşik Devletlerindeki Coğrafya Öğretiminin Karşılaştırılması. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ÖZTÜRK, Ç. (2004) *Ortaöğretim Coğrafya Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem Ve Teknikleri Kullanabilme Yeterlilikleri*. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:5 Sayı:2, 75-83
- ÖZTÜRK, M.K. (2002) *Liselerde Coğrafya Öğretiminde Araç, Gereç, Materyal Kullanımı ve önemi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 22: 126-129.
- SENEMOĞLU, N. (2007) Gelişim Öğrenme ve Öğretim(düzenlenmiş yani basım). Gönül Yayıncılık,
- SEZER, A. (2002) Ortaöğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretim Teknolojisinin Öğrenci Başarısına Etkisi. Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- SEZER, A., KOÇ, M., TUTKUN, Ö.F., POLAT, Ü. (2004) Coğrafya Derslerinde Öğretim Materyali Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. XIII. Eğitim Bilimleri Kurultayı 06-09 Temmuz 2004, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.

- SEZER, A., BÖLÜKBAŞ, O., POLAT, Ü. (2005) Coğrafya Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri ve Kullanamama Sebeplerinin Belirlenmesi (Niğde İl Örneği). II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, 26-28 Mayıs 2005, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- SÖNMEZ, V. (2001) Öğretmen Elkitabı(Genişletilmiş 9. Baskı). Anı Yayıncılık, Ankara
- TEKİN, H. (1996) Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Yargı Yayınları, Ankara
- TEZBAŞARAN, A.A. (1997) Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu(2. Baskı). Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara
- UŞUN, S. (2007) Yapılandırmacı Program Geliştirme Sürecinde Eğitim Durumu Düzenleme Öğeleri ve İlkeleri. XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 5-7 Eylül 2007 Tokat
- YALIN, H.İ. (2007) Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme(19. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- YAŞAR, Ş. (1998) *Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme süreci*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 1-2, ss.68-75.